

Krúdy Gyula:

Az ördög alszik

talgia hangján az érték óhajta-
sát szólaltatván meg. (Szépiro-
dalmi, Budapest, 1972.)

ZIRKULI PÉTER

Ezeknek az álom logikája szerint épülő novelláknak vissza-visszatérő motívumai vannak, s nem csupán zeneiek-stilárisak. Egyszer már megidézett színhelyek, tárgyak, alakok bukkannak föl újra, a Nyírség és Podolin, a zöld kalap, Szindbád, a hírlapíró s főleg nők, bár „Szindbádot nem vigasztalta a százhet nő, aki viszontszerette... Hisz még százhétnél több volt azoknak a nőknek a száma, akik Szindbád ábrándvilágában piros karikákon hintáztak”. S az ismétlődő s valamilyen valószínűséggel azonosítható motívumokon túl a Krúdy számára igazán lényeges: ez az „ábrándvilág”, melynek törvényei szerint a hosszú mondatokban a legtávolabbi realitáselemek kapcsolódnak egymáshoz a hasonlítások által. A hasonlító gyakran valamilyen tény, eset, mellékmondatba sűrített anekdota akár, de olyan történés, mely rész csupán. Része az igaznak és teljesnek, amit föl-
idézni a mű egésze hivatott, nem elfordulva a „bolond világtól”, hanem elutasítva azt, végkicsengése lévén épp ez az elhárító-elutasító gesztus, a kívülállóé, aki „a napidijas és az Úristen között lebegő”. Erre az „ábrándvilágra” irányul a Krúdy-novellákból sugárzó nosztalgia. Mintha a múltból képződne ez a világ, de megnevezhetetlen, pontos helyhez, időhöz nem köthető múlt ez, voltaképp egy elképzelt múlt, amikor — úgy érzi Krúdy — még együttesen voltak meg mindazok a lehetőségek, potenciális történések, melyek közül az valósult meg, ami miatt az író, alighogy igazán önmagára talál 1910 körül, alighogy megérkezik „A Nagy Életbe”, már (ahogyan életrajzírója, Szabó Ede mondja: 1913—14 táján) indul is kifelé, a „sűrűsödő magányba”. E sűrűsödő magányban szorul mellékmondatba a „bolond világ”, hogy a mondat egésze — az egymástól távol eső elemeket kapcsolva össze, azt, ami lett s mindazt, ami talán lehetett volna, hisz többé-kevésbé tudatos aspiráció, az „ábrándvilág” része — őrizze a teljesség igényét, fölmutatva a potencialitás teljességét, a nosz-